

MELDURIN

» Í Føroyum eru vit rættiliga væl fyri á summum økjum

– Øll eru fullgreið yvir, at diabetisambolatiríð á landsjúkrahúsinum forslær ikki, tí tey eru alt ov illa mannað til at viðgera ein so stóran –og skjótt vaksandi– sjúklingabólk

Avleiðingin av støðuni, og sparingunum, eru, at bíðilistarnir verða longri og longri og nú tekur tað fleiri mánaðir, ella ár, hjá diabetissjúklingum, at sleppa framat.

Kostar pengar

Harafurtur er avgjørt, at viðgerðin av diabetis skal leggjast undir kommunulæknarnar.

Men hetta er ikki ein upp-

gáva, kommunulæknarnir eru førir fyri at átaka sær, uttan at teir verða førleikamentir til tað.

Tað eru tey á Landssjúkrahúsinum farin undir. Tey hava førleikament kommunulæknarnar í Suðuroy, á Sandi og nakrar í Havn.

Væntandi fer tað at taka tað mesta av árinum í ár at førleikamenna allir kommunulæknarnir.

So hvørt, sum læknarnir verða førleikamentir, yvir-taka teir diabetissjúklingarnar í sínum øki.

Kristianna Rein sigur, at fyri tey kann tað vera tað sama, hvar viðgerðin er, bara hon er nóg góð.

Men um hon verður nóg góð, veldst serliga um, antin politiskur vilji er til at brúka pening upp á at fáa hana at virka.

Og tað er púra greitt, at tað verður ein avbjóðing.

– Í lötuni arbeiðir ein nevnd við at útgreina, hvussu diabetisøkið kann leggjast út til kommunulæknarnar, men skal tað verða ein nøktandi skipan, verður tað als ikki ókeypis, sigur forkvinnan í Diabetisfelagnum.

Øll eru samd um, at kost-ráðgeving er alfa og omega í viðgerðini av diabetis.

– Tí varð tað ómetaliga óheppið, at einasti kostráðgevari, sum burtur av ráðgav diabetissjúklingum, varð sagdur úr starvi.

– Tá ið ein sjúklingur fær staðfest diabetis, er ein holl kostráðgeving fyrsti og alneyðugi parturin av viðgerðini.

– Men, sum støðan er nú, noyðast diabetissjúklingar bara at fara heima at googla seg fram til, hvussu og hvat, tey skulu eta, tí ongin kostráðgevari er og hetta er heldur ikki eitt øki, læknarnir vita so nógv um.

– Verður kosturin lagdur um, kann sjúklingurin oftast lættna nøkur kilo og tað førir mangan við sær, at tørvurin á heilivági minkar.

– Mælt verður til, at tá ið ein sjúklingur fær diabetis, eigur hann at sleppa til kostráðgevara fyra ferðir tað fyrsta árið, hann eigur at sleppa til kostráðgevara tvær ferðir annað árið, og síðani eftir tørv, annaðhvørt, ella triðjahvørt ár.

Kristianna Rein er sjálf við í arbeidsbólkinum, sum skal gera tilmæli um, hvussu diabetisviðgerðin skal skipast framyvir.

– Har hava vit roknað

» Sum støðan er nú, noyðast diabetissjúklingar bara at fara heima at googla seg fram til, hvussu og hvat, tey skulu eta

okkum fram til, at skulu tilmælini um kostráðgeving lukast, verður neyðugt við fyra kostráðgevarum til diabetissjúklingar burturav.

Men tað verður eisini neyðugt at styrkja kommunulæknaskipanina við eyka manning, serliga sjúkrarøktarfrøðingum, sum hava serútbúgving í at viðgera diabetis.

– Nevnt hevur verið, at skulu kommunulæknarnir hava ein sjúkrarøktarfrøðing afturat, sær at viðgera diabetissjúklingar, skulu einir 25-30 sjúkrarøktarfrøðingar setast í starv í kommunulæknaskipanini afturat.

Men so verður neyðugt at serútbúgva sjúkrarøktarfrøðingar beinleiðis til endamálið.

Samstundis verður leikluturin hjá diabetisambulatorium at viðgera teir sjúklingar, har sjúkan visir seg at vera torført at hava tamarhaldið á.

Hinvegin sær forkvinnan í diabetisfelagnum eisini ein stóran trupulleika í, at nógv av kommunulæknastørvunum í Føroyum, eru mannað við skiftandi vikarum, sum bara steðga í dagar ella vikur, ella í besta føri, nakrar fáar mánaðir.

– Eg veit ikki, hvussu tað letur seg gera at leggja diabetisviðgerðina út til kommunulæknarnar undir

hesum umstøðum, tí tað er ongin meining í at at førleikamenna ein lækna, sum bara steðgar í dagar ella vikur.

Forða fyri sjúkuni

Kristianna Rein visir á, at er tað eitt, ið hevði loyst seg fyri samfelagsbúskapin, hevði tað verið at havt fyribyrjandi kanningar fyri diabetis.

– Fylgissjúkurnar av diabetis eru ræðuliga dýrar fyri heilsuverkið, fyri ikki um at tala, hvat skerd arbeidsevni kosta samfelagnum í mistum inntøkum.

– Høvdu kommunulæknarnir fingið eina skipan, har teir hildu eitt vakið eyga við teimum, sum vóru í vanda-bólkinum, høvdu nógvir diabetissjúklingar verið funnir nógv fyrr og sostatt kundu vit fyribyrgt, at nógv fingi varandi mein av fylgissjúkum.

Hon visir eisini á, at verða fyribyrjandi kanningar gjørdar, ber eisini til at finna tey, sum eru í ferð við at fáa diabetis, men sum enn eru á einum undanstigi.

– Við at broyta lívsstíl og kostvanar, ber mangan til hjá teimum at forða fyri, at tey nakrantíð fáa diabetis, ella í hvussu so er, at útseta sjúkuna í fleiri ár.

Forkvinnan í diabetisfelagnum sigur, at tað eru bara nakrar einfaldar blóðroyndir sum skulu til fyri at staðfesta, um diabetis er til staðar, ella um ein sjúklingur er á einum undanstigi til diabetis.

Annars heldur hon, at vit vit eiga at byrja longu í barnagørðum, at leggja góðar kostvanar og livivanar niður í barnini.

– Tað ber betri at læra egg-ið enn at læra hønuna, heldur hon fyri.

Nakrir bólkur í serligum vanda

Royndirnar vísa, at tað eru nakrir heilt ávisir bólkur, sum eru í serligum vanda fyri at fáa diabetis.

Kanningar vísa nevniliga, at ættarbregði, kropsligt óvirkin, kostur og fiti, hava ein avgerðandi leiklut.

Diabetissjúklingar kunnu býttast sundur í hesar høvuðsbólkur: Hjá

37% av teimum, sum fáa sjúkuna er tað ættarbregði, sum ger seg galdandi, 30% fáa sjúkuna, tí tey røra seg ov lítið og hjá 25% er ovurfiti orsökkin til diabetis.

Samstundis fáa lutfalsliga nógvir kvinnur diabetis, tá ið tær eru við barn, men so kann sjúkan hvørva aftur.